УДК 378.018.43:159.9(477) **doi: 10.20998/2078-7782.2026.1.02**

Інна Книш

докторка філософських наук, професорка, Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут", професорка кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1746-359X;
E-mail: Inna.Knysh@khpi.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ УСПІШНОСТІ ОНЛАЙН-ОСВІТИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація: статтю присвячено визначенню ефективності онлайн-освіти та виявленню психологічних чинників успішності, що впливають на якість навчання здобувачів вищої освіти в Україні. Доведено, що ключовими чинниками зниження ефективності дистанційного навчання виступають недостатній рівень самодисципліни й навчальної мотивації здобувачів, а також нерівномірна цифрова компетентність і методичне перевантаження викладачів. Обґрунтовано, що підвищення якості онлайн-освіти можливе за умов безперервного професійного розвитку педагогів, інтеграції інструментів штучного інтелекту в освітній процес, удосконалення підходів до оцінювання цифрових навичок, подолання психологічних бар'єрів щодо технологій та налагодження системного зворотного зв'язку за підтримки інституційної й матеріально-технічної бази закладів освіти.

Ключові слова: інформаційний освітній простір; психологічні фактори успішності; онлайн-навчання; здобувачі; заклади вищої освіти (ЗВО).

Inna Knysh

doctor of philosophical sciences, full professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;
E-mail: Inna.Knysh@khpi.edu.ua

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF ONLINE EDUCATION SUCCESS AMONG HIGHER EDUCATION APPLICANTS IN UKRAINE

Abstract: the article determines the effectiveness of online education and identifies psychological success factors influencing the quality of learning among higher education applicants in Ukraine. It is proven that the key factors reducing the effectiveness of distance learning include a low level of students' self-discipline and academic motivation, as well as uneven digital competence and methodological overload among teaching staff. It is substantiated that improving the quality of online education is possible through continuous professional development of educators, integration of artificial intelligence tools into the educational process, enhancement of approaches to assessing digital skills, overcoming psychological barriers to technology use, and establishing systematic feedback supported by adequate institutional and material-technical resources of education institutions.

© Інна Книш, 2026

Key words: informational educational space; psychological factors of success; online learning; students; higher education institutions (HEIs).

Inna Knysh

An extended abstract of the paper on the subject of:
"Psychological factors of online education success among higher education applicants in Ukraine"

Problem setting. *The transition of society to a digital economy has led to significant transformations in the field of education, accelerating the introduction of information and communication technologies into the educational process and the spread of network-based learning formats employing VR/AR technologies and artificial intelligence systems. Provided that the educational process is properly organized, and teachers possess well-developed digital competencies, online learning can be no less effective than traditional forms of education. At the same time, digital transformation is accompanied by several challenges related to the insufficient level of digital training of teaching staff and a limited understanding of the principles of AI functioning. In this regard, the development of teachers' digital competencies and their structural conceptualization emerge as key prerequisites for the qualitative modernization of the educational process.*

Recent research and publications analysis*. In the national scholarly discourse, the issues of the formation and development of online education have been comprehensively covered, in particular the technological aspects of shaping educational paradigms in different historical periods of scientific development, which has made it possible to trace the evolution of approaches to organizing the educational process in higher education institutions under conditions of digitalization. Researchers focus on the development of specialized methodologies and technological solutions, psychological factors of student success, the possibilities of using virtual and augmented reality technologies, as well as the integration of artificial intelligence–based systems into the educational environment. A separate line of research concerns digital inequality, emphasizing that limited access to modern technical equipment and digital resources remains a significant barrier to obtaining quality education. The increasing share of students' independent work is considered a factor in the development of critical thinking, analytical skills, and intrinsic learning motivation.*

Despite the considerable body of research, issues related to the comprehensive impact of the information educational space and distance technologies on the development of cognitive and psychological characteristics of higher education applicants remain insufficiently explored. Further study is required regarding the role of artificial intelligence in the personalization of learning, the effectiveness of VR/AR technologies in virtual educational environments, and the systematization of factors that stimulate or hinder the effective implementation of online learning in higher education institutions of Ukraine.

Paper objective. *The purpose of the article is to determine the effectiveness of online education and to identify psychological factors of success that influence the quality of learning among higher education applicants in Ukraine. To achieve this goal, the study provides for: an analysis of the current state of online education development and its impact on psychological factors of academic performance; an examination of the role of distance educational technologies in the development of critical thinking, analytical abilities, and student autonomy; and the identification of the advantages and disadvantages of online learning in Ukrainian higher education*

institutions and clarification of their impact on students' academic outcomes.

Paper main body. *The study determined that online education is an effective alternative form of learning for students with a high level of intrinsic motivation, self-discipline, and well-developed self-organization skills. At the same time, several systemic problems in its implementation were identified, including insufficient regulatory and legal framework, the uncertainty of mechanisms for recognition of online learning outcomes, the difficulty of recording students' practical activities, increased professional workload of teachers, technical limitations, and the psycho-emotional strain experienced by participants in the educational process.*

It has been proven that the key factors reducing the effectiveness of distance learning are the insufficient level of students' self-discipline and learning motivation, as well as the uneven level of teachers' digital competence and their methodological overload. It is substantiated that improving the quality of online education is possible under conditions of continuous professional development of educators, integration of artificial intelligence tools into the educational process, improvement of approaches to assessing digital skills, overcoming psychological barriers related to technology use, and establishing systematic feedback with the support of institutional policies and modernization of the material and technical base of education institutions.

Conclusions of the research. *Online education is a modern and convenient way of acquiring knowledge which, despite being less popular than traditional forms due to its relative novelty and the need for participants in the educational process to adapt, is characterized by accessibility, flexibility, and the possibility of combining learning with professional activities. It is particularly effective for individuals interested in professional development, postgraduate education, and lifelong learning; however, it places increased demands on students' self-discipline and does not always ensure a sufficient level of practical training. Provided that psychological support for students is ensured, the organization of the educational process is improved, and the concept of lifelong learning is considered, online education has significant potential to expand access to quality and more financially affordable educational services, as well as to facilitate the integration of the national economy into the global educational space.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Перехід суспільства до цифрової економіки зумовив інтенсивний розвиток цифрових технологій і широке впровадження інновацій у всі сфери людської діяльності. Це, своєю чергою, спричинило трансформацію освітньої системи від переважно аудиторної (офлайн) моделі до мережевих (онлайн) форматів навчання, що передбачають активне використання технологій віртуальної (*virtual reality — VR*) та доповненої реальності (*augmented reality — AR*) в освітньому процесі [15]. У сучасних наукових дослідженнях такий перехід часто інтерпретується як вимушений, прискорений пандеміями, воєнними діями та іншими кризовими явищами. Водночас результати численних досліджень засвідчують, що за умови належної організації освітнього процесу у ЗВО та сформованості відповідних цифрових компетентностей у викладачів онлайн-навчання може бути не менш ефективним, ніж традиційні форми освіти.

Глибокі трансформаційні процеси в освіті не лише актуалізують потребу в переосмисленні традиційних методичних підходів, а й висувають підвищені вимоги до рівня цифрової підготовки педагогічних працівників. Йдеться не тільки про володіння різноманітними онлайн-платформами, а й

про здатність інтегрувати інтерактивні цифрові інструменти в освітній процес, забезпечувати інформаційну безпеку та збереження даних, розвивати технічні навички, а також адаптувати педагогічні принципи до зміненого характеру комунікації між викладачем і здобувачем освіти, де інтернет-сервіси та цифрові додатки набувають ролі ключових засобів взаємодії. Паралельно з цим зростає необхідність урахування специфіки взаємодії з технологіями штучного інтелекту, які дедалі частіше інтегруються в онлайн-освітні платформи у формі інтелектуальних помічників або інструментів автоматизації рутинних процесів. Така тенденція зумовлена стрімким розвитком нейронних мереж і методів машинного навчання, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу, зокрема в напрямах аналізу даних, персоналізованого навчання, оцінювання результатів і надання зворотного зв'язку.

Водночас масштабна цифрова трансформація освіти супроводжується низкою проблем і викликів, пов'язаних із недостатнім рівнем обізнаності викладачів щодо принципів функціонування штучного інтелекту, а також браком базових навичок програмування та алгоритмічного мислення. Такі прогалини в системі підготовки й підвищення кваліфікації педагогічних кадрів ускладнюють ефективне впровадження інноваційних технологій, підвищують ризики методичних помилок і нераціонального використання ресурсів. Крім того, недостатнє розуміння механізмів роботи ШІ може ставати причиною хибної інтерпретації результатів, отриманих за допомогою комп'ютерних систем, а також формування негативного досвіду під час первинного використання новітніх цифрових інструментів.

Таким чином, проблема підвищення рівня цифрових компетентностей сучасного викладача набуває пріоритетного значення, що підтверджується зростанням кількості онлайн-курсів, вебінарів та освітніх програм, спеціально орієнтованих на формування й удосконалення цифрової грамотності педагогічних працівників. У цьому контексті аналіз структури та визначення ключових компонентів цифрових компетентностей постає необхідною передумовою успішної інтеграції технологій ШІ в освітній процес і оптимізації навчання з урахуванням нових цілей та умов функціонування освіти. Сучасний викладач має опанувати широкий спектр інструментів цифрової дидактики та методології, а також набути здатності до критичного осмислення їхнього потенціалу й обмежень з метою забезпечення високої якості та результативності навчання в динамічному онлайн-середовищі. Загалом розвиток цифрових компетентностей викладача в процесі безперервного професійного зростання у сфері сучасних технологій, доповнений розумінням принципів функціонування ШІ, створює передумови для формування якісно нової моделі освітнього процесу, заснованої на гнучкості, персоналізації та активній залученості здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. У вітчизняному науковому дискурсі неодноразово порушувалися проблеми становлення та розвитку онлайн-навчання в Україні. У попередніх публікаціях авторів досліджувалися технологічні аспекти формування освітніх парадигм у докласичний [4], класичний [5], некласичний [9] та постнекласичний [6; 7; 8] періоди розвитку науки, що дозволило простежити еволюцію підходів до організації освітнього процесу у ЗВО в умовах технологічних змін.

Зокрема, дослідник К. Решетилов [11] у своїх працях наголошує, що онлайн-навчання, завдяки активному

використанню цифрових засобів і мультимедійних ресурсів, потребує розроблення спеціалізованих методик та інноваційних технологічних рішень, які би відповідали специфіці дистанційної освіти та сприяли активній взаємодії між викладачами і здобувачами освіти. Практичним підтвердженням цього підходу є концепція проєктування ефективних розвивальних середовищ онлайн-навчання з використанням континууму сучасних телекомунікаційних технологій, представлена в монографії М. Жалдака, Ю. Машбиця, М. Смульсон та інших науковців. У зазначеному дослідженні окреслено концептуальні засади й технології проєктування дистанційних навчальних курсів, розглянуто психологічні компетентності життєвої успішності, спрямовані на вдосконалення онлайн-навчання в Україні, а також обґрунтовано необхідність постійного оновлення змісту психологічних дисциплін у ЗВО [3].

Дослідження В. Дроздової, О. Рогульської та К. Рудніцької [12], присвячені аналізу психологічних чинників успішності здобувачів освіти в умовах онлайн-навчання, засвідчили, що дистанційні формати сприяють розвиткові їхньої самостійності та здатності до ефективного планування власної освітньої діяльності. Це підвищує рівень відповідальності за результати навчання, а самостійне опрацювання навчальних матеріалів стимулює формування навичок критичного мислення та аналітичних здібностей, які розглядаються як важливі складники якісної освіти.

У своєму дослідженні Н. Гуц, О. Руда та М. Ячменик [1] акцентують увагу на значущості інтерактивності в онлайн-навчанні, зокрема використанні інтерактивних освітніх платформ, які сприяють підвищенню зацікавленості в навчальній діяльності та активній емоційній залученості здобувачів вищої освіти до освітнього процесу. Зазначені чинники розглядаються авторами як важлива передумова формування внутрішньої мотивації та стійкого пізнавального інтересу.

Дослідники Я. Сікора, М. Погребняк та О. Яценко [15] аналізують особливості впровадження технологій віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) в онлайн-освіту, що є особливо ефективним у галузях із вираженим практичним компонентом. Застосування віртуальних лабораторій і симуляцій забезпечує можливість проведення експериментів у безпечному освітньому середовищі, сприяє розвитку практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти, а також поглиблює засвоєння складних теоретичних положень.

Результати досліджень В. Моторіної, І. Небеленчук та Г. Різак [10] свідчать, що інтеграція технологій на основі ШІ в освітній процес створює умови для персоналізації навчання шляхом адаптації навчальних матеріалів до індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти. Системи, засновані на ШІ, здійснюють аналіз показників академічної успішності, виявляють прогалини в знаннях і пропонують алгоритми індивідуалізованих освітніх стратегій, що позитивно впливає на результати навчання та стимулює розвиток самоосвітньої діяльності.

Прагнучи розширити інформаційно-аналітичне підґрунтя щодо перспектив використання дистанційної форми навчання в Україні й визначити ключові чинники її розвитку, О. Романовський, В. Мороз, Н. Підбуцька, С. Резнік, А. Черкашин і В. Шаполова [13] здійснили оцінювання значущості впливу низки факторів на динаміку її впровадження. До таких факторів дослідники віднесли індивідуальні особливості здобувачів освіти; невідповідність пропозицій освітніх програм актуальним потребам ринку праці; недосконалість змісту, форм і технологій реалізації дистанційних курсів, а також недостатню спроможність закладів

вищої освіти забезпечити ефективність їх упровадження; недорозвиненість інституційного середовища, що регламентує організацію дистанційної освіти; а також недостатню готовність роботодавців і суспільства загалом визнавати еквівалентність знань, умінь і навичок, набутих у межах дистанційного навчання, тим компетентностям, які формуються в умовах традиційних форм освітнього процесу.

Водночас, незважаючи на численні переваги дистанційної освіти, її впровадження в Україні супроводжується низкою проблемних аспектів. Зокрема, питання цифрової нерівності висвітлюються у працях І. Давидова та В. Токарева [2], а також О. Колєватова, І. Саволайнен, Л. Філіпенко [14] та інших дослідників, які наголошують, що одним із головних бар'єрів на шляху до отримання якісної освіти залишається нерівномірний доступ до сучасних технічних засобів і цифрових ресурсів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Попри наявність значного наукового доробку, присвяченого проблематиці онлайн-навчання, низка питань, що безпосередньо впливають на підвищення якості освіти та виявлення психологічних чинників академічної успішності здобувачів вищої освіти в Україні, залишається недостатньо розв'язаною. Зокрема, потребує подальшого наукового осмислення взаємозв'язок між інформаційним освітнім простором, онлайн-навчанням, дистанційними освітніми технологіями та розвитком критичного ислення й аналітичних здібностей здобувачів освіти. Окремої уваги потребує також малодосліджена роль штучного інтелекту у створенні адаптивних освітніх програм, а також визначення ефективності використання технологій віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі у віртуальному середовищі. Важливим науковим завданням є і виявлення ключових проблем та викликів, що сприяють або, навпаки, стримують ефективне впровадження онлайн-навчання в ЗВО. У зв'язку з цим наше дослідження спрямоване на аналіз впливу онлайн-навчання на виявлення факторів успішності здобувачів вищої освіти в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення ефективності онлайн-освіти та виявлення психологічних факторів успішності, що впливають на якість навчання здобувачів вищої освіти в Україні.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

1. Проаналізувати сучасний стан розвитку онлайн-освіти та визначити її вплив на психологічні фактори академічної успішності здобувачів вищої освіти в Україні;

2. Дослідити роль дистанційних освітніх технологій у розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей, самостійності та інших ключових компетентностей здобувачів освіти;

3. Виявити переваги та недоліки онлайн-навчання в ЗВО України та з'ясувати їх вплив на академічну успішність здобувачів вищої освіти.

Характеризуючи методологію дослідження, наголосимо, що сучасний інформаційний освітній простір розглядається як цілісна сукупність системно організованого інноваційного, інформаційного, технічного та навчально-методичного забезпечення, нерозривно пов'язаного з людиною як суб'єктом освітньої діяльності, джерелами інформації та мережевими комунікаціями, а також технологіями управління організаційною діяльністю закладу освіти з урахуванням соціальних, економічних, культурних і психолого-педагогічних умов. У цьому контексті суб'єкти освітнього процесу, одночасно створюючи інформаційний освітній простір і використовуючи його для досягнення визначених цілей, отримують рівні

можливості для розв'язання професійних, пізнавальних і особистісно орієнтованих завдань, пов'язаних із саморозвитком, самореалізацією та самоактуалізацією. Це сприяє формуванню в усіх учасників освітнього процесу готовності до самопізнання й самовираження, відкритості до нового досвіду, прагнення творчої самореалізації, розвитку вмінь працювати з інформацією та сучасними цифровими технологіями, необхідними для професійної діяльності, що в цілому забезпечує підвищення якості освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ідея дистанційної освіти має тривалу історію розвитку та не є феноменом сучасності. Перший у світі університет дистанційного навчання — Відкритий університет Великої Британії — було засновано в 1969 році [19]. Уже сама його назва підкреслювала принципи відкритості й доступності освіти, що забезпечувалися відсутністю необхідності очного відвідування занять і відносно невисокою вартістю навчання. Наприкінці 1980-х років поширення персональних комп'ютерів істотно розширило можливості дистанційного навчання, зокрема за рахунок автоматизації освітніх процесів. У цей період з'являються перші комп'ютерні навчальні програми, часто у формі ігрових застосунків, спрямованих на підвищення мотивації та зацікавленості в навчанні.

В умовах кризових ситуацій, зокрема під час пандемії коронавірусної хвороби, а згодом і повномасштабної війни в Україні, дистанційна освіта фактично стала єдиною формою, яка забезпечила безперервність освітнього процесу. На відміну від історичного досвіду періоду Другої світової війни, коли освітня діяльність зазнавала суттєвих перерв, сучасні цифрові технології дозволили зберегти функціонування системи освіти, що актуалізує потребу в подальшому розвитку та науковому обґрунтуванні методологічних засад дистанційного навчання. Водночас, попри очевидні переваги онлайн-освіти, її масштабне впровадження у практику ЗВО залишається предметом активних дискусій як у науковому середовищі, так і серед здобувачів освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз сильних і слабких сторін дистанційного навчання, а також пошук оптимального співвідношення між онлайн-форматами та безпосередньою контактною взаємодією викладача зі здобувачами освіти.

Значною проблемою залишається використання частиною викладачів застарілих педагогічних методик, які недостатньо враховують специфіку цифрового освітнього середовища. Така практика не лише знижує якість освітнього процесу, а й ускладнює інтеграцію інструментів ШІ, оскільки викладачі часто стикаються з труднощами у виборі доцільних цифрових сервісів та не володіють необхідними навичками для коректної інтерпретації аналітичних даних. Водночас у ЗВО з розвиненою технічною інфраструктурою та систематичними програмами підвищення кваліфікації педагогічних кадрів результати оцінювання демонструють значно вищий рівень цифрових і професійних компетентностей. Однак, поодинокі приклади успішного впровадження інновацій поки що не забезпечують масштабних і системних якісних змін у вищій освіті.

З філософської точки зору цифрова трансформація освіти не зводиться до простого заміщення традиційних форм навчання їх цифровими аналогами. Використання електронних курсів, відеоконференцій та інтерактивних програм потребує глибокого переосмислення ролей викладача і здобувача освіти, а також трансформації педагогічних підходів. Онлайн-взаємодія формує специфічні моделі комунікації, участі та зворотного зв'язку, що істотно

змінює структуру освітнього процесу. Розширення меж традиційної лекційної аудиторії зумовлює нові виклики, зокрема необхідність ефективної модерації навчальних дискусій, постійного моніторингу індивідуального прогресу здобувачів та проєктування персоналізованих освітніх траєкторій, що робить сучасний освітній процес в ЗВО складним, динамічним і багатокомпонентним.

Необхідно зазначити, що, за висновками таких сучасних вітчизняних дослідників, як М. Жалдак, Ю. Машбиць, М. Смульсон та ін., сучасний стан розвитку дистанційного навчання як в Україні, так і у світовому освітньому просторі не повною мірою відповідає актуальним запитам суспільства. Науковці наголошують, що ЗВО, які реалізують дистанційні форми навчання, потребують системної державної підтримки, координації зусиль та ґрунтовного науково-методичного забезпечення [3, с. 6]. Саме тому, на їхню думку, розроблення психологічних засад ефективності дистанційного навчання є важливою умовою розв'язання його ключового соціального завдання — забезпечення рівних можливостей для здобуття неперервної освіти різного рівня та якості, а також створення умов для безперервного саморозвитку особистості незалежно від віку, статі, стану здоров'я, матеріального становища та індивідуально-психологічних особливостей [3, с. 6].

Аналізуючи переваги й обмеження онлайн-освіти, Диренда Кумар слушно зауважує, що, подібно до авіації на початку XX століття, поняття "онлайн" у 1970–1980-х роках не було поширеним і не сприймалося як повноцінна освітня форма. Лише на початку 1990-х років, із поступовим розвитком інтернет-мережі, онлайн-курси почали формуватися в сучасному розумінні. У цьому контексті онлайн-освіта трактується як форма навчання, за якої здобувачі опановують навчальний матеріал удома або на робочому місці з використанням комп'ютерних технологій [16].

До основних переваг онлайн-освіти належать гнучкий графік навчання; можливість реалізації освітнього процесу без жорсткої прив'язки до простору, часу та фізичного середовища; відносно низька вартість навчання; доступ до якісного та актуального навчального контенту; розширення меж лекційної аудиторії без просторових і часових обмежень; студентоцентрованість освітнього процесу; індивідуалізація темпу навчання; підвищення якості комунікації між здобувачем освіти і викладачем за рахунок більш комфортного для здобувача середовища; відкритий доступ до інформаційних ресурсів; забезпечення рівності учасників освітнього процесу та мінімізація проявів дискримінації за соціальними, культурними чи особистісними ознаками. Крім того, онлайн-освіта ефективно задовольняє потреби дорослих здобувачів, орієнтованих на підвищення професійної кваліфікації або здобуття додаткової освіти через відкриті онлайн-курси, а також створює умови для проєктування індивідуальних освітніх траєкторій відповідно до конкретних навчальних цілей і потреб [17].

Окремої уваги заслуговує психологічний аспект переваг онлайн-освіти, оскільки основну частину її учасників становлять молоді люди віком від 18 до 24 років — представники покоління "Y", до яких поступово долучається покоління "Z". Для цієї категорії здобувачів цифрове середовище є звичним і комфортним простором, а тому отримання освіти в онлайн-форматі не сприймається як проблемне або обмежувальне, що додатково підвищує ефективність і привабливість дистанційного навчання [17].

Таким чином, узагальнюючи переваги онлайн-освіти, можна констатувати, що вона виступає ефективною та повноцінною альтернативною формою навчання для зрілих, самодисциплінованих і

внутрішньо мотивованих здобувачів освіти, які володіють навичками самоорганізації та здатні раціонально використовувати власні часові й когнітивні ресурси.

Водночас у наукових дослідженнях акцентується увага на низці суттєвих проблем, що супроводжують упровадження онлайн-освіти, зокрема:

– недостатня нормативно-правова регламентація дистанційного та онлайн-навчання з боку Міністерства освіти і науки України;

– відсутність уніфікованих механізмів обліку результатів навчання, здобутих на онлайн-платформах інших організацій, а також обмежені можливості фіксації фактичної участі здобувачів у практичних, лабораторних та інших видах навчальної діяльності;

– зростання професійного навантаження викладачів, пов'язаного з підготовкою навчальних матеріалів, перевіркою завдань і технічним супроводом занять, що призводить до емоційного й професійного вигорання. Додатковими чинниками виступають технічні збої, енергетичні витрати, які не компенсуються роботодавцем, перебої з електропостачанням, вікові обмеження частини професорсько-викладацького складу, необхідність постійної присутності вдома під час проведення занять, негативний вплив на найближче соціальне оточення та ускладнення педагогічної взаємодії через відсутність зорового контакту зі здобувачами;

– проблема самодисципліни здобувачів освіти, яка є ключовою умовою повноцінного засвоєння матеріалів онлайн-курсу. Недостатній рівень мотивації, відповідальності та вольових якостей може бути причиною втрати темпу навчання за відсутності постійного контролю з боку викладача. У цьому контексті актуалізується усвідомлення переваг префігуративного типу передачі культурного досвіду (за М. Мід [18]), що передбачає самоосвітню діяльність без безпосередньої фізичної присутності однолітків і викладачів, а також необхідність дослідження психологічних чинників інтересу й навчальної мотивації;

– невизначеність статусу сертифікації та визнання результатів онлайн-навчання, що включає проблему ідентифікації особи здобувача під час виконання контрольних заходів. За таких умов ЗВО не завжди можуть гарантувати належний рівень професійної підготовки випускників, що, своєю чергою, породжує сумніви роботодавців щодо їхньої фахової придатності;

– методичне перевантаження викладачів, зумовлене браком чітких інструкцій, алгоритмів і рекомендацій щодо впровадження технологій ШІ та інших інноваційних цифрових рішень в освітній процес. Самостійне опанування нових платформ і адаптивних систем потребує значних ресурсів, а відсутність скоординованої стратегії на рівні закладів освіти та регіональних органів управління ускладнює обмін досвідом і призводить до дублювання зусиль;

– підвищена особиста відповідальність викладачів за рівень власної цифрової компетентності, оскільки безперервне професійне вдосконалення у сфері технологій стає невід'ємною складовою сучасної педагогічної діяльності. Попри наявність інституційних курсів і вебінарів, вирішальну роль у підвищенні якості онлайн-освіти відіграють особиста ініціатива, мотивація та самоосвіта викладачів;

– залежність мотивації здобувачів від рівня цифрової компетентності викладача, особливо в умовах використання гейміфікації та мультимедійних технологій. Продумане застосування інструментів ШІ сприяє розвитку пізнавального інтересу, формуванню навичок самостійної роботи з інформацією та рефлексивного ставлення до цифрових ресурсів;

– психоемоційний стрес, спричинений раптовим переходом від

традиційної форми навчання до дистанційного формату, як для викладачів, не підготовлених до роботи в цифровому середовищі, так і для здобувачів, які звикли до безпосередньої очної взаємодії в освітньому процесі;

– амотивації, що проявляється в небажанні здобувачів освіти виявляти ініціативність, недостатньо сформованій здатності до самоосвіти, слабкому розвитку сили волі та почуття відповідальності, обмеженій відкритості до досвіду інших, зниженій життєстійкості й оптимізму, нестабільній самооцінці, недостатніх навичках саморегуляції та відчуття спільності, яке формується завдяки соціальній підтримці. Також спостерігається недостатній розвиток когнітивної сфери, можливе уповільнення темпу навчання та зниження інтересу до освітнього процесу за відсутності постійного контролю з боку викладача.

Таким чином, проаналізувавши ключові недоліки онлайн-освіти, можна зробити висновок, що вони насамперед пов'язані з потребою у високому рівні самодисципліни, відповідальності та самоорганізації всіх учасників освітнього процесу. Відсутність систематичного контролю з боку викладача та чітких часових обмежень у навчанні має компенсуватися свідомим і відповідальним ставленням здобувача освіти, що є необхідною умовою для запобігання зниженню ефективності навчання. З урахуванням сучасних реалій, розвиток і вдосконалення онлайн-освіти є надзвичайно актуальним для України, адже саме цей формат має суттєву перевагу над традиційною формою навчання — доступну вартість здобуття знань для потенційних здобувачів із низьким рівнем платоспроможності.

З метою подолання окреслених проблем вважаємо за доцільне впроваджувати безперервний професійний розвиток викладачів шляхом активного використання інноваційних технологій за умови підтримки з боку керівництва та модернізації матеріально-технічної бази ЗВО, що передбачає:

– готовність викладачів до інтеграції алгоритмів ШІ в освітній процес, зокрема використання автоматизованих систем оцінювання знань та адаптивних навчальних платформ. У цьому контексті виникає потреба в цілеспрямованій підготовці фахівців, здатних поєднувати результати комп'ютерного аналізу з традиційними методами оцінювання, доповнюючи цифрові дані власним педагогічним досвідом і професійною інтуїцією. На нашу думку, лише такий симбіоз технологічних можливостей і людського чинника може забезпечити ефективну та водночас гуманістичну модель освіти;

– переосмислення підходів до оцінювання цифрової компетентності викладачів. Застосування стандартних тестів на рівень комп'ютерної грамотності є недостатнім, оскільки вони не відображають усієї складності й багатовимірності професійних умінь і навичок, необхідних для роботи в онлайн-середовищі. Важливою стає здатність викладача самостійно знаходити та аналізувати цифрові інструменти, ефективно інтегрувати їх у навчальні програми й адаптувати до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Крім того, суттєвим компонентом цифрової компетентності є готовність до командної роботи з технічними спеціалістами та адміністрацією ЗВО, що передбачає розвиток професійних soft skills, які є необхідною умовою успішного впровадження інноваційних освітніх рішень;

– подолання психологічних бар'єрів, пов'язаних зі страхом перед новими технологіями, інноваціями, а також побоюваннями втрати професійної ідентичності. У суспільстві поширена думка, що онлайн-курси та інтерактивні освітні платформи в майбутньому можуть повністю замінити викладача, автоматизувавши навчальний процес.

Проте така перспектива є нереалістичною, оскільки якісна онлайн-освіта потребує постійної методичної, організаційної та педагогічної роботи, яка неможлива без активної участі викладача, навіть за умов використання ШІ (який на сьогодні ще не здатен повною мірою (поки що) відрізняти достовірну інформацію від хибної). Більше того, цифрові інструменти сприяють оптимізації діяльності викладача, звільняючи його ресурси для творчої роботи, індивідуальної підтримки здобувачів і глибшого аналізу результатів навчання, що в підсумку позитивно впливає на якість освіти загалом;

– налагодження ефективного зворотного зв'язку (фідбеку). В умовах очного навчання викладач має можливість безпосередньо спостерігати за невербальними реакціями здобувачів освіти та оперативно коригувати темп і спосіб подачі матеріалу. У дистанційному форматі ця можливість значно обмежується, оскільки значна частина навчального процесу залишається поза межами відеоконференцій і онлайн-форумів. До означених аспектів слід також віднести здатність систем штучного інтелекту вводити людину в оману шляхом візуальної децепції, аудіальної імітації, текстових маніпуляцій і мультимодального впливу на сприйняття інформації. Для компенсації цих прогалин викладачеві доцільно використовувати додаткові цифрові інструменти — інтерактивні опитування, системи аналізу активності, аналітичні платформи та спеціалізовані засоби медіаверифікації (зокрема Deepware Scanner, Microsoft Video Authenticator та ін.) — з метою своєчасного виявлення труднощів і корекції навчального процесу. Водночас онлайн-навчання потребує чіткішої структури завдань і прозорого формулювання очікувань, щоб здобувачі чітко розуміли, коли, з яких питань і з якою метою вони можуть звертатися до викладача. Таким чином, якісний і своєчасний фідбек виступає одним із ключових чинників підтримання мотивації та залученості здобувачів освіти, особливо в умовах відсутності безпосереднього фізичного контакту з викладачем.

Таким чином, усе зазначене вище зумовлює актуальність онлайн-освіти та спонукає наукову спільноту до її ґрунтовного вивчення. При цьому увага дослідників має бути зосереджена не лише на аналізі переваг і недоліків цього формату навчання, а насамперед на виявленні психологічних чинників, пов'язаних із формуванням інтересу та мотивації здобувачів освіти, демократизацією процесу отримання знань та іншими важливими аспектами освітньої взаємодії.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, онлайн-освіта є сучасним і зручним способом здобуття знань, який на сьогодні поступається традиційній формі за рівнем популярності, що пояснюється її відносною новизною та необхідністю для всіх учасників освітнього процесу розширювати межі власного комфорту й адаптуватися до нових умов навчання. Водночас завдяки своїй доступності, гнучкості, відкритості, перспективності та можливості поєднання навчання з іншими видами діяльності онлайн-освіта приваблює тих здобувачів, які з особистих або професійних причин не мають змоги відвідувати традиційні заклади освіти. Вона також є ефективною для осіб, зацікавлених у підвищенні кваліфікації, післядипломному навчанні чи розширенні власного світогляду.

Разом із тим, попри наявність значних переваг, зокрема гнучкості, доступності та можливості поєднання навчання з професійною діяльністю, онлайн-освіта висуває високі вимоги до рівня самодисципліни здобувачів і не завжди забезпечує достатній рівень практичної підготовки. Незважаючи на наявні недоліки, цей формат навчання продовжує активно розвиватися та

вдосконалюватися, відкриваючи нові перспективи для отримання знань.

На нашу думку, важливою умовою ефективності онлайн-навчання є забезпечення психологічної підтримки здобувачів освіти, яка сприяє формуванню індивідуального стилю навчальної діяльності та орієнтує їх на продуктивне засвоєння знань у віртуальному освітньому середовищі. Онлайн-освіта також створює сприятливі умови для розширення можливостей інтеграції вітчизняної економіки у світовий простір.

Обсяг необхідних знань постійно зростає, а аналіз світових тенденцій у сфері освіти, зокрема концепції навчання впродовж життя, зумовленої швидким застарінням знань, дає підстави стверджувати, що ці процеси є актуальними й для України. Онлайн-освіта дозволяє організувати навчання таким чином, щоб, з урахуванням усіх її переваг, забезпечити якісною та фінансово доступнішою освітою значно ширші верстви населення, а також частково нівелювати проблему недостатнього фінансування закладів вищої освіти.

Список літератури:

1. Гуц Н., Ячменик М., Руда О. Дистанційні платформи для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу. *Академічні візії.* 2023. № 16. URL: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7638789.

2. Давидова І., Токарева В. Цифрова нерівність та право на доступ до Інтернету. *Юридичний вісник.* 2024. № 6. С. 68–75. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v6_2024/10.pdf.

3. Смульсон М. Л., Машбиць Ю. І., Жалдак М. І. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.

4. Книш І. В. Докласичний період розвитку науки: зміна освітніх парадигм. *Світогляд — Філософія — Релігія : зб. наук. праць*. Вип. 11. Суми : Світ друку, 2016. С. 137–147.

5. Книш І. В. Класична освітня парадигма: суб'єкт-суб'єктні відносини. *Вища освіта України : теоретичний та науково–методичний часопис.* № 3. 2017. С. 35–42. URL : http://library.ztu.edu.ua/doccard.php/23155.

6. Книш І. В., Кочубей Н. В. Технологічні аспекти становлення нової освітньої парадигми. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 60, № 4. С. 181–194. URL: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/index.

7. Книш І. В. Філософія освіти : конспект лекцій для магістрів денної та заочної форм навчання. Суми : інформ.-вид. центр СНАУ, 2018. 89 с.

8. Книш І. В. Філософія освіти : номади і седентари : навчальна монографія. Одеса : Купрієнко С. 2018 359 с.

9. Книш І. В. Формування правових, моральних, культурних та етнічних норм на класичному та некласичному етапі розвитку освіти. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку : зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф.* Суми : ТОВ Друкарський дім "Папірус", 2014 С. 387–389.

10. Моторіна В., Різак Г., Небеленчук І. Педагогічні стратегії впровадження штучного інтелекту в освітній процес закладів вищої освіти України. *Вісник науки та освіти.* 2024. № 9. С. 937–951. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/15315.

11. Решетилов К. Упровадження дистанційної моделі навчання як виклик розвитку освіти в Україні. *Академічні візії.* 2022. № 13. URL: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7895870.

12. Рогульська О., Рудніцька К., Дроздова В. Використання цифрових онлайн-інструментів для ефективної реалізації дистанційного навчання. *International license Paedagogica Volynienses.* 2022. № 2 . С. 161–169. URL:

https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/about.

13. Романовський О. Г., Мороз В. М., Підбуцька Н. В., Резнік С. М., Черкашин А. І., Шаполова В. В. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної форми навчання в системі вищої освіти України. *ITLT*. 2019. № 74. С. 20–42. URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.3185.

14. Саволайнен І. П., Філіпенко Л. В., Колєватов О. О. Соціальні наслідки цифрової нерівності в українському суспільстві в контексті глобалізації. *Вісник гуманітарних наук.* 2025. Вип. 6. URL: https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/24/22.

15. Сікора Я. Б., Яценко О. І., Погребняк М. Г. Віртуальна реальність як інструмент адаптивного навчання в цифровому освітньому середовищі. *Академічні візії.* 2024. № 28. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.10725643.

16. Kumar D. Pros and Cons of Online Education. *Industry Expansion Solutions.* NC State 2015. URL : https://www.ies.ncsu.edu/resources/white-papers/pros-and-cons-of-online-education/.

17. Gilchrist K. How millennials and Gen Z are reshaping the future of the workforce. URL: https://www.cnbc.com/2019/03/05/how-millennials-and-gen-z-are-reshaping-the-future-of-the-workforce.html.

18. Mead M. Coming of Age in Samoa: A Psychological Study of Primitive Youth for Western Civilisation. USA : William Morrow and Co, 1928. 297 p.

19. The Open University. *Our Story*. URL: https://university.open.ac.uk/scotland/about/our-story?utm_source=chatgpt.com.

References:

1. Huts N., Yachmenyk M., Ruda O. Dystantsiini platformy dlia navchannia i samorozvytku zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh voiennoho chasu [Online platforms for learning and self-development for higher education students during wartime]. *Akademichni vizii.* 2023. No. 16. Available at: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7638789.

2. Davydova I., Tokareva V. Tsyfrova nerivnist ta pravo na dostup do Internetu [Digital inequality and the right to internet access]. *Yurydychnyi visnyk.* 2024. No. 6. pp. 68–75. Available at: http://www.yurvisnyk.in.ua/v6_2024/10.pdf.

3. Smulson M. L., Mashbyts Yu. I., Zhaldak M. I. Dystantsiine navchannia: psykholohichni zasady [Distance learning: psychological principles]. Monohrafiia. Kirovohrad : Imeks-LTD, 2012. 240 p.

4. Knysh I V. Doklasychnyi period rozvytku nauky: zmina osvitnikh paradyhm [The pre-classical period of scientific development: a shift in educational paradigms]. *Svitohliad — Filosofiia — Relihiia : zb. nauk. prats*. Sumy : Svit druku, 2016. Issue. 11 pp. 137–147.

5. Knysh I. V. Klasychna osvitnia paradyhma: subiekt-subiektni vidnosyny [The classical educational paradigm: subject-subject relationships]. *Vyshcha osvita Ukrainy: teoretychnyi ta naukovo–metodychnyi chasopys.* 2017. No 3. pp. 35–42. Available at: http://library.ztu.edu.ua/doccard.php/23155.

6. Knysh I. V., Kochubei N. V. Tekhnolohichni aspekty stanovlennia novoi osvitnoi paradyhmy [Technological aspects of the emergence of a new educational paradigm]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. 2017. Vol. 60, no 4. pp. 181–194. Available at: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/index.

7. Knysh I. V. Filosofiia osvity [Philosophy of Education].Konspekt lektsii dlia mahistriv dennoi ta zaochnoi form navchannia. Sumy : inform.-vyd. tsentr SNAU, 2018. 89 p.

8. Knysh I. V. Filosofiia osvity : nomady i sedentary [The Philosophy of Education: Nomads and Sedentary Peoples]. Navchalna monohrafiia. Odesa : Kupriienko S. 2018 359 p.

9. Knysh I. V. Formuvannia pravovykh, moralnykh, kulturnykh ta etnichnykh norm na klasychnomu ta neklasychnomu etapi rozvytku osvity [The formation of legal, moral, cultural and ethnic norms during the classical and non-classical stages of educational development]. *Derzhava i pravo: problemy stanovlennia i stratehiia rozvytku: zb. materialiv VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Sumy : TOV Drukarskyi dim "Papirus", 2014. pp. 387–389.

10. Motorina V., Rizak H., Nebelenchuk I. Pedahohichni stratehii vprovadzhennia shtuchnoho intelektu v osvitnii protses zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy [Pedagogical strategies for integrating artificial intelligence into the educational process at higher education institutions in Ukraine]. *Visnyk nauky ta osvity*. 2024. No. 9. pp. 937–951. Available at: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/15315.

11. Reshetylov K. Uprovadzhennia dystantsiinoi modeli navchannia yak vyklyk rozvytku osvity v Ukraini [The introduction of distance learning as a challenge for the development of education in Ukraine]. *Akademichni vizii.* 2022. No. 13. Available at: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7895870.

12. Rohulska O., Rudnitska K., Drozdova V. Vykorystannia tsyfrovykh onlain-instrumentiv dlia efektyvnoi realizatsii dystantsiinoho navchannia [The use of digital online tools for the effective delivery of distance learning]. *International license Paedagogica Volynienses.* 2022. No. 2. pp. 161–169. Available at: https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/about.

13. Romanovskyi O. H., Moroz V. M., Pidbutska N. V., Reznik S. M., Cherkashyn A. I., Shapolova V. V. Faktory rozvytku ta napriamy vdoskonalennia dystantsiinoi formy navchannia v systemi vyshchoi osvity Ukrainy [Factors influencing the development and areas for improvement of distance learning in Ukraine's higher education system]. *ITLT*. 2019. No. 74. C. 20–42. Available at: https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.3185.

14. Savolainen I. P., Filipenko L. V., Kolievatov O. O. Sotsialni naslidky tsyfrovoi nerivnosti v ukrainskomu suspilstvi v konteksti hlobalizatsii [The social consequences of the digital divide in Ukrainian society in the context of globalisation]. *Visnyk humanitarnykh nauk.* 2025. Issue. 6. Available at: https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/24/22.

15. Sikora Ya. B., Yatsenko O. I., Pohrebniak M. H. Virtualna realnist yak instrument adaptyvnoho navchannia v tsyfrovomu osvitnomu seredovyshchi [Virtual reality as a tool for adaptive learning in a digital educational environment]. *Akademichni vizii.* 2024. No. 28. Available at: https://doi.org/10.5281/zenodo.10725643.

16. Kumar D. Pros and Cons of Online Education. *Industry Expansion Solutions.* NC State 2015. Available at: https://www.ies.ncsu.edu/resources/white-papers/pros-and-cons-of-online-education/.

17. Gilchrist K. How millennials and Gen Z are reshaping the future of the workforce. Available at: https://www.cnbc.com/2019/03/05/how-millennials-and-gen-z-are-reshaping-the-future-of-the-workforce.html

18. Mead M. Coming of Age in Samoa: A Psychological Study of Primitive Youth for Western Civilisation. USA : William Morrow and Co, 1928. 297 p.

19. The Open University. *Our Story*. Available at: https://university.open.ac.uk/scotland/about/our-story?utm_source=chatgpt.com.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2026.